

Mjölkkor, bete och offentlig upphandling

Faktaunderlag till Sveriges kommuner och landsting

Nuvarande kriterier

(Tidigare) Miljöstyrningsrådets upphandlingskriterier för mjölk och andra mejeriprodukter består av:

Bas	Avancerad	Spjutspets
Antibiotika	Information om ursprung	GMO-fritt foder
Sojainblandning i foder	Ekologisk vara	Klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv
Betesdrift	Hälsoredovisningssystem	
Operativa ingrepp		

Av dessa är följande särskilt relevanta ur djurskyddssynpunkt:

- **Antibiotika:** Antibiotika ska endast användas efter ordination av veterinär och när det är veterinärmedicinskt motiverat.
- **Operativa ingrepp:** Mjölk ska komma från djur som bedövats vid avhorning och andra operativa ingrepp.
- **Hälsoredovisningssystem:** Poäng tilldelas för mjölkprodukter som kommer från en producent som arbetar i enlighet med ett hälsoredovisningssystem med hälsoparametrar för djurvälstånd.
- **Betesdrift:** Mjölk ska komma från nötkreatur som har tillgång till bete under en sammanhängande betestid på minst 2 månader.
- **Information om ursprung:** För sammansatta mjölkprodukter med ett mjölk innehåll över 20 % ska skriftlig information kunna lämnas vid förfrågan om vilket land mjölk råvaran kommer ifrån. Kommentar: Enligt svensk djurskyddslag ska mjölkkor få vara ute på bete under sommarhalvåret. De flesta andra länder har inte detta krav och därmed sämre förhållanden för mjölkorna.
- **Ekologisk vara:** Produkterna ska uppfylla kriterierna enligt förordning (EG) 834/20071 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter, samt tillkommande krav på: Mjölkkor ska under betesperioden kunna vistas ute större delen av dygnet (minst två betespäss).

Betesriteriet motiveras här på följande sätt: "Utevistelse på större ytor ger djuren stor möjlighet till motion och att röra sig på ett naturligt sätt. Betesvistelse ger generellt friskare djur och bättre klövhälsa. Betande djur

bidrar dessutom till den biologiska mångfalden genom att betet skapar en miljö som är livsviktig för många växter och djur. Det är en etisk fråga om att nötkreatur ska få vara ute på bete.”

Studier har även visat att mjölkens kvalitet blir bättre om korna går på bete. Den blir bland annat rikare på omega-3 fetter, vitamin E, betakaroten, och CLA (en fördelaktig fettsyra som heter konjugerad linolsyra), vilket innebär hälsofördelar för oss som dricker den. Ett bra bete som utgör en större del av kornas föda har även visats ge en lägre klimatpåverkan jämfört med om korna hålls inomhus och ges kräffoder året runt.

Vad tycker konsumenterna?

I en konsumentundersökning av Miles Cut - MI CU AB på uppdrag av Svensk Mjolk 2010, tyckte drygt 96 % av de som svarade att det allra viktigaste för svenska mjölkbönder är att fokusera på är att ta väl hand om sina djur. Drygt 78 % svarade att det är viktigt att produktionen bidrar till ett öppet landskap. I en uppföljande undersökning, denna gång gjord av Novus, 2012, låg ”ta väl hand om sina djur” kvar på drygt 96 %, samtidigt som 93 % av de svarande angav att de tycker det är viktigt att svenska mjölkkor får gå ute och beta. I en konsumentundersökning gjord av YouGov på uppdrag av World Animal Protection 2012, svarade 94 % av de tillfrågade att alla mjölkkor bör ha tillgång till bete under åtminstone den varma delen av året, och 78 % att kors välfärdsbehov inte kan tillgodoses om de hålls permanent inomhus. En klar majoritet sade sig förknippa mejeriprodukter med kor som betar.

Vad säger forskningen?

Mjölkkors hälsa och välfärd har visats vara bättre i produktionssystem som tillåter motion, eftersom motion är en förutsättning för en välfungerande rörelseapparat. Många forskare är överens om att regelbunden motion genom frigående system med utevistelse och bete ger de bästa förutsättningarna för en god hälsa och välfärd hos kor. Hältor och förlamning är bland de vanligaste problemen för mjölkkor och oftast beror detta på en bristande klövhälsa. Kor som får motion har visats ha bättre klövhälsa. Det är även viktigt med ett bekvämt underlag för att förebygga klöv- och benproblem. Det har konstaterats att kor föredrar mjukt underlag som djupströbädd eller bete. Sjuka kor kan till och med återhämta sig från hälso- och välfärdsproblem om de ges möjlighet att vistas på bete.

Andra problem med att hålla kor permanent inomhus är bland annat att det begränsade utrymmet ökar aggression mellan djur, begränsar djurens naturliga födosöksbeteende och möjligheten att äta selektivt. Hållning av kor inomhus, även i lösdriftssystem, leder till större stress och aggressioner och därmed en ökad risk för skador, jämfört med utevistelse/bete. Bete ger korna större utrymme och därmed färre motsättningar med andra djur, men även bättre luftkvalitet och möjligheten att utföra fler naturliga beteenden som att beta och synkronisera vad de gör med andra kor. I en studie av Presto Consulting 2014, på uppdrag av KRAV och riktad till mjölkproducenter med uppbundna kor som rastas utomhus, angav dessa att bland de största fördelarna med rastningen var just att korna får bättre ben- och klövhälsa, ökat socialt umgänge, att deras beteendemässiga behov tillgodoses, samt att korna blir friskare och mer lätthanterliga.

Upphandlingens roll

Med tanke på de djurvälståndsmässiga, hälsorelaterade och miljömässiga fördelar mjölkproduktion med bete innebär, samt den stora tyngd den offentliga upphandlingen har, är det viktigt att det ställs krav på att de varor som serveras i den offentliga verksamheten. Genom att efterfråga och premiera mejeriprodukter som är framställda enligt goda standarder för djurvälstånd, bland annat med krav på utevistelse för mjölkkor, signaleras att djurhållning med bra djurvälstånd är viktigt och god djurhållning blir mer lönsam.

Källor: Bl.a. Philips 2013, Ellis 2009, Cook 2004, Charlton 2011 och Falk 2012. Fullständig referenslista finns.